

ISBN 978-86-82873-15-0

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ШЕЗДЕСЕТ ГОДИНА
ИНСТИТУТА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК
С А Н У

ЗБОРНИК РАДОВА I

Уређивачки одбор:

др Гордана Јовановић, редовни професор, др Александар Лома, дописни члан САНУ, др Предраг Пипер, дописни члан САНУ, др Слободан Реметић, дописни члан АНУРС, др Стана Ристић, научни саветник, др Срето Танасић, научни саветник

Главни уредник:

Срето Танасић

БЕОГРАД
2007

CIP — Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41:005.71(497.1),,1947/2007“
811.163.41(082)

ШЕЗДЕСЕТ година Института за српски језик САНУ : зборник радова I / уредник Срето Танасић. — Београд : Институт за српски језик САНУ, 2007 (Београд : Чигоја штампа). 494 стр. ; — 24 cm

Тираж 500. — Напомене и библиографске референце уз текст. — Библиографија уз поједине радове.

ISBN 978-86-82873-15-0

1. Танасић, Срето [уредник]

а) Институт за српски језик САНУ (Београд) — 1947–2007

б) Српски језик — Зборници

COBISS.SR-ID 145323020

Рецензенти:

академик Милка Ивић, др Гордана Јовановић, редовни професор,
др Александар Лома, дописни члан САНУ, др Предраг Пипер, дописни члан САНУ,
др Слободан Реметић, дописни члан АНУРС, др Стана Ристић, научни саветник,
др Срето Танасић, научни саветник

Секретари редакције:

мр Владан Јовановић
Марина Спасојевић

Израду и штампање финансирало је Министарство науке Републике Србије.

Издаје:

Институт за српски језик САНУ, Буре Јакшића 9

Коректура:

Владан Јовановић и Марина Спасојевић

Припрема за штампу:

Давор Палчић (palcic@eunet.yu)

Штампа:

ЧИГОЈА ШТАМПА
Београд, Студентски трг 13
chigoja@eunet.yu
www.chigoja.co.yu

Тираж

500

САДРЖАЈ

Предговор	7
-----------------	---

I

Драго Ћупић — Срето Танасић: <i>Шездесет година Института за српски језик САНУ</i>	11–18
Ирена Грицкат-Радуловић: <i>Наука о језику у делатности Академије</i>	19–106
Милка Ивић: <i>Александар Белић (2. VIII 1876 — 26. II 1960)</i>	107–109
Милка Ивић: <i>Актуелности Белићевих погледа на именицу</i>	111–123
Драго Ћупић: <i>Михаило Сивановић (Свијена Пийерска, 1903 — Београд, 1991)</i>	125–130
Стана Ристић: <i>Прва лексикографска школа у Институту за српски језик САНУ</i>	131–149
Марта Бјелетић: <i>Пројекат „Етимолошка истраживања српског језика и израда Етимолошког речника српског језика“</i>	151–170
Гордана Јовановић — Виктор Савић: <i>Пројекат „Обрада старих српских писаних синонима и израда Речника црквенословенског језика српске редакције и Српскословенског јеванђељског речника“</i>	171–177
Слободан Реметић: <i>Шездесет година дијалектологије у Институту за српски језик</i>	179–193
Предраг Пипер: <i>Савремени српски књижевни језик у истраживањима и издањима Института за српски језик САНУ</i>	195–204

II

Милка Ивић: <i>О специфичном лексичко-морфолошком ентитету пут</i> ..	207–214
Миланка Бабић: <i>Грамаичко-прагматичке везе презентативних партикула ево, ето, ено у екскламативним конструкцијама</i>	215–228
Милета Букумирић: <i>Изучавање српског језика на Филозофском факултету у Приштини</i>	229–242
Даринка Гортан-Премк: <i>Српска лексикографија данас. Три предлога</i> ..	243–247
Јасмина Грковић-Мејдор: <i>Језик српске средњовековне писмености: достигнућа и задаци</i>	249–266
Милорад Дешић: <i>Српски језик као страни у теорији и пракси</i>	267–271
Милан Драгичевић: <i>Прекодрински мост (поводом 60 година постојања Института за српски језик САНУ)</i>	273–278

Радмила Жугић: <i>Генитивне предлошко-падежне синтагме узрочног значења с предлогом од у говору јабланичког краја (паралеле с призренско-тимочким и косовско-ресавским говорима)</i>	279–291
Гордана Јовановић: <i>Бура Даничић, Рјечник из књижевних старијих српских — дело нејролазне лексикографске вредности</i>	293–297
Милош Ковачевић: <i>Међуоднос фуџура I и фуџура II имперфективних глагола</i>	299–311
Ана Кречмер: <i>Славеносрпска писменост и њено значење за историјску српстику</i>	313–320
Władysław Lubaś: <i>Мój naukowy Belgrad</i>	321–329
Јордана Марковић: <i>Српска дијалектологија после</i>	331–338
Герхард Невекловски: <i>Српски језик у Аустрији</i>	339–348
Милош Окука: <i>Српстика у Баварској</i>	349–365
Бранислав Остојић: <i>Досадашњи резултати, стање и будући задаци науке о српском језику у Црној Гори</i>	367–373
Звездана Павловић: <i>Поглед на оронимију Србије</i>	375–380
Јованка Радић: <i>Пол и категоријална припадност назива за лица у српском језику</i>	381–400
Милорад Радовановић: <i>Ојолски пројекат</i>	401–416
Милица Радовић-Тешић: <i>Славови М. Пешикана о језику у Црној Гори</i>	417–425
Андрей Н. Соболев: <i>Календарная лексика балканских славян</i>	427–443
Димитрије Стефановић: <i>Нешто о лингвистичкој српстици на Универзитету у Будимпешти у прошлости и данас</i>	445–461
Рада Стијовић: <i>Семантичко-ортографске дистинкције неких сложеничких образовања</i>	463–470
Светлана Михаиловна Толстая: <i>Языковой образ пустого</i>	471–480
Пол-Луј Тома: <i>Српстика у Француској</i>	481–494

ISBN 978-86-82873-15-0, p. (367–373)

УДК 811.163.41(497.16)

2007.

БРАНИСЛАВ ОСТОЈИЋ
(Никшић)

ДОСАДАШЊИ РЕЗУЛТАТИ, СТАЊЕ И БУДУЋИ ЗАДАЦИ НАУКЕ О СРПСКОМ ЈЕЗИКУ У ЦРНОЈ ГОРИ

У овом тексту аутор анализира досадашње резултате, стање и будуће задатке испитивања српског језика у Црној Гори одвојивши при томе рад у њеним институцијама од онога што се ради изван ње. Текст је без критичке анализе у њему садржаних питања и без оцјене лингвистичке садашњости.

Кључне ријечи и изрази: резултати, стање, задаци, српски језик, црногорски књижевнојезички израз, институт, катедра, академија, факултет.

1. Говорити о досадашњим резултатима, стању и будућим задацима сербокроатистичких (србистичких) испитивања у Црној Гори значи описивати чињенице (досадашње резултате и стање), процјењивати трасирања и токове истраживања (будуће задатке). Ако би се могла представити реализација досадашњих резултата и постојеће стање, критичка анализа у њима садржаних питања захтијевала би дубље задирање у прошлост, конкретне анализе и оцјене — посебно оцјене лингвистичке садашњости. Анализа досадашњих резултата подразумева још одвајање онога што се радило о језику и у вези са језичком проблематиком у Црној Гори и њеним институцијама од онога што се радило изван ње. Не мислимо овим ни на какав изолационизам — напротив, показаћемо шта се до данас у Црној Гори урадило сопственим снагама и шта би требало радити.

Нећемо се освртати на историју сербокроатистичких (србистичких) испитивања и развоја сербокроатистике (србистике) у Црној Гори. Напоменућемо само да историјски гледано радови из сербокроатистике (србистике) почињу да се повремено јављају од 1871–1912, затишје је у међуратном периоду, а дјелимично оживљавање у поратном времену.

Позабавићемо се овога пута само временом организованијег сербокroatистичког (србистичког) рада у Црној Гори, који почиње оснивањем ЦАНУ и Катедре за српскохрватски (српски) језик на Филозофском факултету у Никшићу.

2. До оснивања ЦАНУ, односно њеног Одбора за језик, сербокroatистичка испитивања у Црној Гори била су неорганизована, вршена су спорадично, непрограмирано и била су базирана на ентузијазму научних и стручних радника у области језика изван Црне Горе. Црна Гора је била на последњем мјесту у славистичком свијету како по броју научних институција, тако и по броју научног кадра који се бавио овом дисциплином. До оснивања Одбора за језик ЦАНУ и Катедре за српскохрватски језик у Никшићу у Црној Гори је живио и радио само један лингвиста. Данас их већ има 10 на Катедри у Никшићу и један у Заводу за школство и то је данас сав сербокroatистички (србистички) кадар у Црној Гори који је укључен у рад на пројектима лингвистичких истраживања у ЦАНУ. У Црној Гори, дакле, нема сербокroatиста (србиста) који се баве истраживачким радом а да нијесу укључени у рад на пројектима ЦАНУ.

3. Чињеница је да је формирање ЦАНУ приближило стварности да и Црна Гора стане у ред са бившим југословенским републикама. Одбор за језик ЦАНУ поставио је себи многобројне и разноврсне задатке почевши од оквирних сагледавања и трасирања научно-истраживачког рада, утврђивања и разрађивања конкретних краткорочних и дугорочних планова и пројеката, примјене савремених метода рада и реализације директних и непосредних радних задатака, па до окупљања, ангажовања и усавршавања научних радника — који би системски и добронамјерно испитивали језичку стварност у својој средини са синхроног и дијахроног аспекта.

4. Основну дјелатност испитивања специфичне и сложене проблематике ЦАНУ остварује преко дугорочних научноистраживачких пројеката: а) *Црногорски дијалекатско-ономастички комплекс*; б) *Проучавање писаног језичког израза у Црној Гори* и в) *Савремени језички израз у Црној Гори у свијетлу примјене лингвистике* утемељених још 1975. г. оснивањем ЦАНУ.

У оквиру првог пројекта предвиђено је: а) проучавање народних говора и дијалекатских пунктова уз израду лингвистичких атласа (ОЛА, АЛЕ, АКДА, АЛМ) б) ономастичка проучавања (записивање топонимије на подручју Црне Горе, израда ономастичких студија, ономастикона и сл.).

У оквиру другог пројекта предвиђа се: а) обрада језичког израза црногорске периодике — листова и часописа, б) обрада језика значајних личности државно-политичког и културног живота у Црној Гори (према описаним документима) в) обрада језика књижевних дјела. И тако даље.

Трећи пројекат има неколико потпројеката који укључују више тема, а они обухватају паралелно и сукцесивно истраживање језика школе, радија и телевизије, језика штампе, администрације, општинских аката, прописа, затим језик регистара професија, па и језик политике.

У раду на пројектима укључени су скоро сви наставници и сарадници са Филозофског факултета у Никшићу и спољни сарадници са Филолошког факултета у Београду и Филозофског факултета у Новом Саду, па затим и научни радници из Института за српски језик САНУ. Они су даровите и талентоване студенте уз менторски рад оспособљавали и уводили у научноистраживачке послове. Уз велику њихову помоћ постигнути су значајни резултати.

У раду на прикупљању материјала, у чему се у Црној Гори највише поодмакло, ангажовано је наставно особље из средњих школа. Тако су у вези са овим пројектом оформљени истраживачки пунктови, упознати су сарадници са терена са задацима и методологијом прикупљања материјала, оформљена је картотека и пришло се прикупљању лексичке и ономастичке грађе.

5. Одмах након оснивања ЦАНУ њен Одбор за језик организује *Прву ономастичку конференцију Југославије* и ЦАНУ издаје зборник реферата и саопштења са тога скупа да би опет 1990. г., након што су све бивше републике организовале по једну, ЦАНУ организовала и *Осму ономастичку конференцију Југославије* и издала зборник радова и са тога скупа. У сарадњи са Одбором за књижевност и другим одборима ЦАНУ, Одбор за језик је организовао скупове: *Вук Стефановић Караџић*, *Стефан Митров Љубиша*, *Петар II Петровић Његош*, па је ЦАНУ објавила и зборнике радова са тих скупова.

Одбор за језик ЦАНУ је 1983. г. организовао и симпозијум *Црногорски говори (Резултати досадашњих истраживања и даљи рад на њиховом истраживању)*, а појавила се и књига под истим насловом у издању ЦАНУ.

Организовани су и разговори о савременом језичком изразу у Црној Гори а излагања су објављена у Гласнику Одјељења умјетности ЦАНУ. Иначе сваки број Гласника Одјељења умјетности (изашао из штампе 26. број) доноси најмање по десетак радова из црногорске језичке проблематике и србистике уопште.

Што се тиче појединачних радова из сербокroatистике (србистике) посвећених одређеним лингвистичким гранама, предалеко би нас одвело појединачно подсећање на сваки од њих, па ћемо овом приликом избјећи библиографско набрајање уз напомену да су сви они нотирани у Библиографији Јужнословенског филолога из Београда.

ЦАНУ је објавила са Бошковићевих лингвистичких дана својих шест зборника са преко 200 научних реферата о шест различитих лингвистичких тема везаних опет за црногорску језичку проблематику. Последњи број зборника са близу 40 реферата и саопштења у вези је са данас актуелном темом *Стандардизације језика — синхрони и дијахрони аспекти* и *Језик медија*.

ЦАНУ је објавила и монографије: *Језик Петра I Петровића, Говор околине Колашина, Језик Андрије Змајевића, Одабране чланке и расправе Радосава Бошковића, Речник Проиђења из околине Мојковца, Фреквенцијски речник Његошева језика, Речник говора Бањана и Ојућиних Рудина*, а у штампи је и *Речник околине Никшића*. У припреми су: *Речник говора околине Мојковца, Речник говора Зеће* и *Речник Боке*. У сарадњи са САНУ и другим издавачима ЦАНУ је објавила и велики двотомни *Речник Његошева језика*, који је са сарадницима урадио академик Михаило Стевановић. Ту је и Зборник радова посвећен академику Михаилу Стевановићу. И тако даље.

Уз сарадњу са ЦАНУ Удружење Пивљана (Плужине) је публиковало *Зборник радова посвећен академику Јовану Вуковићу*, а сваке треће године Огранак Вукове задужбине са Жабљака, такође уз сарадњу са ЦАНУ, организује научне скупове *На извору Вукова језика*. До сада је изашло пет зборника са тих скупова. У сваком од њих по 10 до 15 радова је из области сербокroatистике (србистике).

Били бисмо, међутим, неправедни и према ЦАНУ и према Катедри за српски језик Филозофског факултета у Никшићу, ако не бисмо истакли публикације из језика које су рађене у оквиру пројеката ЦАНУ, а које ЦАНУ није могла публиковати због недостатка средстава па су публиковане код других издавача. Ту су монографије: *О црногорском књижевнојезичком изразу I–III књига, Историја црногорског књижевнојезичког израза, Вук и књижевни језик у Црној Гори, Језик Мемоара војводе Анђа Даковића, Из црногорске лексикологије и лексикографије, Прилози проучавању Његошева језика, Језик и стил Чеда Вуковића, Језик Марка Миљанова, Језик бјелойољског четворорјеванђеља из 13 в., Говор Пашићровића*. У припреми су и монографије: *Говор Пошарја, Језик Стефана Мишићрова Љубише, Језик Николе Петровића, Језик црногорског сенаћа и Категорија посесивности у старословенским јеванђелским синоменицима*.

6. Већ и овај дјелимичан поглед на библиографију научних радова из сербокроатистике (србистике) указује на импозантност научног опуса ЦАНУ из ове области. Мало је институција у југославици које се могу похвалити толиким бројем књига и зборника са научних скупова. И не само квантитативно већ и квалитетом оне представљају значајне домете и незаобилазне вриједности у славистици. Сви ови зборници, сва дјела и све расправе посвећени су највећим дијелом испитивању црногорских језичких и књижевнојезичких прилика у историјској перспективи и у савременом стању — народним говорима црногорским, њиховој лексикологији и лексикографији, генези и лексичко-стилском раслојавању и стандардизацији. Сва три пројекта предвиђају испитивање цјелокупне језичке ситуације у Црној Гори. Све је предодређено испитивању црногорске језичке ситуације у историјској перспективи и у савременом стању. У наведеном немалом броју књига, зборника, студија и расправа даје се и заокружена истина о уједно црногорског предстандардног и стандардног језичког израза у развоју српскохрватског књижевног језика на системском и дијасистемском језичком нивоу. У цјелини гледано, они освјетљавају еволуцију црногорског књижевнојезичког израза, у предвуковској, вуковској па и поствуковској језичкој епоси и показују колика је улога у стварању Вукова модела књижевног језика. Тиме је и црногорски књижевнојезички израз освијетљен у мозаику развоја српскохрватског (српског) књижевног језика.

То је потребно имати из више разлога, почевши од онога да нам се при прецизно испитаном стању црногорских језичких прилика у лингвистици не би могле мијешати разне нелингвистичке струје, па до оног темељног — да прецизно испитане језичке прилике представљају основ за утврђивање улоге и значаја црногорског књижевнојезичког израза у развоју и конституисању српскохрватског (српског) стандардног језика.

Све ове проблеме ЦАНУ је прва начела и у нашој науци о језику показала како је текао процес стандардизације писане ријечи на тлу Црне Горе и њено усклађивање са општесрпскохрватским језичким стандардом. ЦАНУ је Црну Гору са својим језичким наслеђем укључила у сербокроатистичке, јужнословенске и славистичке оквире.

Цјелокупним језичким истраживањем ЦАНУ је окренута ка афирмацији црногорске научне мисли и њеног лингвистичког приступа у земљи и иностранству. Утемељила је лингвистичку научну мисао у Црној Гори. Уградила је вриједне и незаобилазне резултате који јој обезбјеђују угледно и трајно мјесто у сербокроатистици (србистици) и славистици уопште.

7. Данас су се већ у Црној Гори створили сви услови и у оквиру ЦАНУ формиран је Институт за језик и књижевност Петар II Петровић Његош. Само институтским радом могу се створити неопходна лингвистичка дјела — Речници црногорских говора и Црногорски ономастички лексикони, без којих је немогуће говорити о кодификацији и стандардизацији црногорске стандардне ијекавице и ијекавице у српском језику уопште.

Савремени црногорски књижевнојезички израз требало би да буде, бар у почетном периоду функционисања Института, у центру институтског рада, за чију је ваљану валоризацију неопходно и проучавање језика старијих писаца и писаних докумената. То је опет у тијесној вези са испитивањем црногорских дијалеката и народних говора у историјској перспективи према писаном изразу и у стандардној фази, па затим и са проучавањем међујезичких утицаја (веза црногорских говора са романским језицима) директно или посредно преко далматинског залеђа, црногорска крајина и гранични појас према Албанији.

За све то у ЦАНУ елаборати су урађени. Предложен је детаљан програм рада и његова организациона структура. Пројекти су прецизирани, носиоци су назначени. Два истраживача су у сталном радном односу у Институту и отпочели су са лексичко-ономастичким испитивањима. Као спољни сарадници Института укључени су скоро сви наставници и сарадници Катедре за српски језик Филозофског факултета у Никшићу.

У ЦАНУ се 30 година радило на публикавању монографија и зборника радова о црногорској језичкој и књижевнојезичкој проблематици — народним говорима црногорским, њиховој лексикологији и лексикографији, генези и лексичко-стилском раслојавању и стандардизацији. Дали смо у тим књигама и на научним скуповима заокружену истину о удјелу црногорског предстандардног и стандардног језичког израза у развоју српскохрватског (српског) књижевног језика на системском и дијасистемском нивоу. Показали смо колика је његова улога у стварању Вукова модела књижевног језика. Тиме је црногорски књижевнојезички израз освијетљен у мозаику развоја српскохрватског књижевног језика.

Лингвистички темељи су, дакле, у ЦАНУ постављени и ми смо сигурни, да ће се оснивањем Института за језик отворити нове перспективе за лингвистички рад и да ће млади научни радници отпочети да шире и богате досадашње границе сербокroatистичких (србистичких) испитивања у Црној Гори.

Summary

Branislav Ostojić

**PREVIOUS RESULTS, PRESENT STATE AND FUTURE TASKS
OF SCIENCE OF SERBIAN LANGUAGE IN MONTENEGRO**

In present paper, author is analyzing previous results, the present state and future aims of research of Serbian language in Montenegro. He is separating the linguistic research in the relevant Montenegrin institutions from the deeds being done outside of them. The paper does not contain the critical analysis of corresponding questions, neither the evaluation of the linguistic present.